

Πολλές φορές θαυμάσαμε τα τελευταία χρόνια το Γεφύρι της Πλάκας, άλλοτε από μακριά, αγναντεύοντάς το και άλλοτε από κοντά, ψηλαφώντας το σχεδόν. Η είδηση του αιφνίδιου «θανάτου» του μας συγκλόνισε. Ήταν σαν να χάναμε έναν άνθρωπο δικό μας.

Στη μνήμη της αξεπέραστης κορμοστασιάς και της ιστορίας του -αλλά και σε ό,τι καλό ελπίζουμε να επακολουθήσει - δημοσιεύουμε το παρακάτω άρθρο, με κείμενα τεσσάρων αξιόλογων συνεργατών και φίλων που, καθένας από τη σκοπιά του, πολύ αγάπησε τον πέτρινο γίγαντα των Τζουμέρκων.

ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΠΛΕΥΡΑΚΗΣ,
ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΗΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΝΤΑΣ

Γεφύρι Πλάκας: Σκέψεις και Προτάσεις

του Σπύρου Ι. Μαντά

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΝΤΑΣ

Από το 1982 ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με την μελέτη των Πέτρινων Γεφυριών της Πίνδου. Το 2001, με άλλους συνεργάτες, ίδρυσε το "Κέντρο Μελέτης Πέτρινων Γεφυριών», του οποίου είναι πρόεδρος. Έχει δημοσιεύσει 7 βιβλία και 4 ντοκυμανταίρ σχετικά με τα γεφύρια.

Την 1η Φεβρουαρίου 2015, ακριβώς 9.18' πρωινή, το καμάρι των Τζουμέρκων, το περίφημο γεφύρι της Πλάκας, υπέκυπτε στην ορμή των νερών του Αράχθου εξασθενημένο από την πολυετή αδιαφορία -και όχι μόνο- των λεγόμενων «αρμοδίων».

Τα αρχικά ποικίλα συναισθήματα -σοκ, οργή, λύπη, πίκρα- που δικαιολογημένα προκάλεσε το γεγονός, έχουν αρχίσει πια να καταλαγιάζουν και στο μυαλό, τουλάχιστον ορισμένων, αυτών που δεν τους άγγιξε απλά ειδησεογραφικά το θέμα, παραμένει το ερώτημα **τι μέλλει γενέσθαι**. Θέλω να καταθέσω και τη δική μου γνώμη, όσο μπορώ αποστα-

σιοποιημένος, από το έτσι κι αλλιώς τραγικό συμβάν.

Να σταθώ αρχικά στις εν θερμώ εξαγγελίες -ενοχικές εν πολλοίς- περί της αναστήλωσης του γεφυριού. Προσπερνώ την δυνατότητα χρηματοδότησης ενός τέτοιου έργου υπό τις παρούσες οικονομικές συνθήκες. Την προσφορά του **κ. Λούλη** την θεωρώ αξιόπιστη λόγω προΐστορίας. Αναρωτιέμαι για το τεχνικό σκέλος του εγχειρήματος...

Ακούστηκε από επίσημα, αρμόδια τούτη τη φορά όργανα -εννοώ το Πολυτεχνείο- πως υπάρχει η δυνατότητα -τεχνολογία κλπ- να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο. Φυσικά αποδέχομαι τις ειδικές τους γνώσεις και

Δύο εικόνες, που συνοψίζουν δυο αντιθετικά συναισθήματα : Οργή για την πολιτεία, θαυμασμό για τον δημιουργό. Το γεφύρι της Πλάκας δεν θα είναι ποτέ όπως πριν.

το συμπέρασμα καταξιωμένων στον τομέα τους επιστημόνων, αλλά να μου επιτραπεί να διατηρήσω τις επιφυλάξεις μου ως προς την **σωστή υλοποίηση** της πρόθεσης. Γιατί τούτοι θα σχεδιάσουν βέβαια και θα εγγυηθούν τη στατικότητα του έργου, αλλά δεν θα είναι αυτοί οι ίδιοι που θα πελεκήσουν για παράδειγμα τα όποια επιπλέον καμαρολίθια απαιτηθούν. Οι τόσες φωνές για την ίδρυση **Μουσείου Ηπειρωτών Μαστόρων** στην **Πυρσόγιαννη**, με παράλληλη λειτουργία σχολής για εξειδικευμένους στη λάξευση της πέτρας τεχνίτες, ατονεί στα συρτάρια τουλάχιστον επί εικοσαετία. Και όμως μπαίνουν σε ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης έργα χωρίς περιεχόμενο και, το κυριότερο, χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα.

Και ακόμη αναρωτιέμαι πόσο οι σημερινοί αρχιτέκτονες και μηχανικοί μας γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου **εκατό τοις εκατό** λαϊκού έργου, ώστε να το μιμηθούν πετυχημένα. Μήπως η αναγκαία σε αυτή την περίπτωση μίμηση, εκληφθεί ως αδυναμία και προκύψουν προσωπικές προτάσεις που τελικά, αναπόφευκτα, θα θίξουν το μνημειακό χαρακτήρα του γεφυριού; Από ό,τι γνωρίζω λαϊκή αρχιτεκτονική δεν διδάσκεται σε επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης και μόνο συνταξιούχοι

καθηγητές της, ανακαλύπτοντάς την καθυστερημένα, ασχολούνται με αυτή. Πώς μπορώ λοιπόν να ξεχάσω, πως κάποιος τους, σε τελευταίο συνέδριο, εκλάμβανε την ασυμμετρία του γεφυριού της Άρτας σαν εξαίρεση από τον λαϊκό λέει κανόνα, ενώ στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίθετο; Η ειδοποιός έτσι διαφορά, προβάλλει σαφής: ο λαϊκός τεχνίτης, αναγκαστικά ταπεινός λόγω έλλειψης γνώσεων, “συμβιβαζόταν” πάντα με το γύρω τοπίο, υπάκουε στην “εντολή” του και προέκτεινε τη φύση -το κατόρθωμά του- αντίθετα ο αλαζονικός σπουδασμένος, όταν πήρε στα χέρια του την κατασκευή λίθινων γεφυρών -από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τα 1950- εξυπηρέτησε μεν καλύτερα τις σύγχρονες ανάγκες κυκλοφορίας αλλά φτώχυνε σε απελπιστικό βαθμό την αισθητική εικόνα αυτών των κατασκευών. Και εδώ έχουμε να κάνουμε -μη μας διαφεύγει στιγμή- με δημιουργία ενός λαϊκού έργου από σπουδασμένους. Η διαφορά σκέψης και δράσης μεταξύ τους, με κάνει έντονα επιφυλακτικό για το αποτέλεσμα. Φυσικά, επαναλαμβάνω, αν αληθεύσουν οι εξαγγελίες χρηματοδότησης, πράγμα κάθε άλλο παρά σίγουρο. Το ελκυστικό πλην «εφήμερο» της δημοσιότητας και το “μακρινό” της εφαρμογής παρασύρει τον πομπό και ξεγελάει τον δέ-

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΕΦΥΡΙΟΥ:

Ύψος: **19.60 μ.** (πάνω από το μεγάλο τόξο).

Διάδρομος διάβασης: μήκος **75.00 μ.**
πλάτος ωφέλιμο **2.60 μ.** (στην κορυφή) - **4.50 μ.** (στα άκρα).

Αρχικά προστατευτικά μέσα: αρκάδες κατά διαστήματα.

Μεταγενέστερα προστ. μέσα: στηθαία ύψους **0.65-0.75 μ.**, πλάτους **0.25-0.35 μ.**
Κύριο τόξο: άνοιγμα **37.50 μ.**, ύψος **17.20.**

Δεξιό παράθυρο: βάση-άνοιγμα **5.00 μ.**, ύψος **4.50 μ.**

Αριστερό βοηθητικό: άνοιγμα **5.00 μ.**, ύψος **7.50 μ.**

Το γεφύρι της Πλάκας, με το διπλανό του τελωνείο, προπολεμικά. (Αρχείο Γεφυριών Ηπειρώτικων) [Πάνω]

Το γεφύρι της Πλάκας στην πρώτη φωτογραφική του απεικόνιση, 1901 / από το αρχείο του σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ II. (Αρχείο Γεφυριών Ηπειρώτικων - Istanbul University Library - Robert Elsie). [Αριστερά]

κτλ.

Καταθέτω στη συνέχεια τη δική μου πρόταση, από δικαίωμα που πηγάζει από την παραπάνω από τριάντα έτη ενασχόλησή μου με τα **Πέτρινα Τοξωτά Γεφύρια της Πίνδου.**

Τα όποια χρήματα προκύψουν, να διατεθούν για τη σωτηρία των γεφυριών της **Κόνιτσας** και του **Παπαστάθνη**, που πολύ αξίζουν και πολύ κινδυνεύουν. Η θυσία του γεφυριού της Πλάκας, ως άλλης Πρωτομαστόρισσας, ως του πρώτου ξεχωριστού μνημείου του είδους, ας γίνει αφορμή να **στεργιώσουν** δύο άλλα εξ ίσου σημαντικά γεφύρια. Θα είναι λυπηρό, ως ανεπίτρεπτο, η ιστορία να επαναληφθεί και τα κροκοδείλια δάκρυα να ξανατρέξουν.

Σαν ελάχιστο “αντισταθμιστικό” όφελος για την πολιτισμική ζημιά που υπέστησαν οι κάτοικοι των Τζουμέρκων, να κατασκευαστεί σύγχρονη γέφυρα εξυπηρέτησής τους στη θέση της παλαιάς επικίνδυνης μπέλευ.

Στη θέση όπου το γκρεμισμένο πια γεφύ-

ρι της Πλάκας, προκύπτει ευκαιρία να δημιουργηθεί ένας χώρος μνήμης αλλά και ιδιαίτερου είδους πολιτιστικών δρώμενων

- ✓ Να στερεοποιηθούν πλήρως τα εναπομείναντα βάθρα με όσο μέρος του τόξου συγκρατούν.

- ✓ Να λειτουργήσει στο διπλανό κτίριο του τελωνείου μουσείο για το γεφύρι αλλά και των γεγονότων που εκτυλίχτηκαν στον περιβάλλοντα χώρο του.

- ✓ Μικρό θέατρο, ενταγμένο σεμνά στην όχθη-πρόσβαση προς το γεφύρι και με σκηνικό τα ερείπια του τελευταίου κατάλληλα φωτισμένα, να φιλοξενεί παραστάσεις σχετικές με το θέμα.

Ναι, μπορούν να γίνουν πολλά, αρκεί να προηγείται το Όνειρο της Πράξης. Όσο για το γεφύρι του Μπέκα που χάσαμε, αυτό θα το θυμόμαστε όσοι το αγαπήσαμε -ας το προφυλάξουμε τουλάχιστον στη μνήμη μας.

Πληροφορίες για τα γεφύρια της Πίνδου: arhiogefirionipirotikon.blogspot.gr

Η κατάρρευση του γεφυριού της Πλάκας

του Χρήστου Λάμπρη

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Το 1986, ο Χρήστος Λάμπρης με τον Μιχάλη Τσουκιά ίδρυσαν την TREKKING HELLAS. Αναρριχητής και ορειβάτης ο ίδιος, έχει συμμετάσχει σε μεγάλες διεθνείς ορειβατικές αποστολές, έχει διοργανώσει και λάβει μέρος σε αναρίθμητες δραστηριότητες, σε μερικά από τα συναρπαστικότερα σημεία της Ελλάδας και του πλανήτη.

Με παρόμοιο τρόπο που στις **2 Φεβρουαρίου του 2004** έπεσε το **Γεφύρι της Γκάνας** στον **Ζαγορίτικο**, στη **1 Φεβρουαρίου του 2015** έπεσε και το **Γεφύρι της Πλάκας** στον Άραχθο. Οι αρμόδιοι βιαστικά αποφάνθηκαν ότι και οι δύο καταρρεύσεις οφείλονταν στην κακοκαιρία. Σίγουρα η πλημμύρα έπαιξε τον ρόλο της, όχι όμως η πλημμύρα της συγκεκριμένης ημέρας. Ποτέ σε μια καταστροφή δεν υπάρχει μια μόνο αιτία, όπως θα δούμε, αναφερόμενοι στο γεφύρι της Πλάκας. Η **πρώτη** (και σημαντικότερη) αφορά τις **φθορές του**

γεφυριού. Κανένα ανθρώπινο έργο δεν μένει αναλλοίωτο στον χρόνο, ιδιαίτερα ένα έργο που εκτίθεται στην μόνιμη διάβρωση του νερού. Υπήρχε εκτεταμένη διάβρωση που δεν προέκυψε ξαφνικά. Το **1995** ο τότε φοιτητής του Πολυτεχνείου **Δημήτρης Μπακάλης** έκανε την διπλωματική του με θέμα το γεφύρι της Πλάκας. Ήδη από τότε, 20 χρόνια νωρίτερα, κατέγραψε την υποσκαφή στο ανατολικό βάθρο και την παραμόρφωση του γεφυριού λόγω της καθίζησης της δυτικής πλαγιάς του βουνού, από την πλευρά του Ξεροβουνίου. Από τότε είχε

προτείνει στην διπλωματική του, **εργασίες συντήρησης ανάλογες με αυτές που έχουν γίνει στο γεφύρι της Άρτας.**

Η **δεύτερη** αιτία της καταστροφής είναι η **άγνοια ή ημιμάθεια των υπευθύνων.** Τα έργα που έγιναν από την Νομαρχία Ιωαννίνων πριν λίγα χρόνια, εκτός του ότι αφορούσαν την ανωδομή και όχι τα θεμέλια (σαν να φτιάχνεις ένα σπίτι ξεκινώντας από την στέγη), ήταν άσχετες με το πρόβλημα.

Η **τρίτη** αιτία αφορά την **διαφθορά της δημόσιας διοίκησης.** Καμία αξιολόγηση και αξιολόγηση, με αποτέλεσμα σχεδόν ποτέ να μην βρίσκεις τον κατάλληλο άνθρωπο στην κατάλληλη θέση. Μελέτες και έργα δεν υλοποιούνται με τον αρτιότερο και φθηνότερο δυνατόν τρόπο, αλλά με την λογική της απορρόφησης Ευρωπαϊκών κονδυλίων ως αυτοσκοπό, συχνά μάλιστα φουσκώνοντας υπερβολικά τους προϋπολογισμούς, για ευνόητους λόγους. Αποτέλεσμα αυτής της λογικής είναι, ότι σχεδόν ποτέ η προσέγγιση των προβλημάτων δεν είναι επιστημονική, αλλά πρόχειρη και ανεπαρκής. Το ίδιο συνέβη με την μελέτη για την **Αποκατάσταση του Γεφυριού της Πλάκας.** Η ομάδα εργα-

σίας ήταν ανεπαρκής, και προσέγγισε το πρόβλημα αισθητικά και όχι ουσιαστικά. Χαρακτηριστικό είναι ότι από την ομάδα μελέτης έλειπε **υδραυλικός και εδαφοτεχνικός,** η πρόταση αποκατάστασης των βάθρων περιλάμβανε υπερβολικά έργα βιτρίνας με σκαλοπάτια πρόσβασης στα βάθρα (!!!) πέτρινα πατάρια και διάφορες άλλες τέτοιες υπερβολές που καμία σχέση δεν είχαν με την αντιμετώπιση της στρώσης των βάθρων. Αποτέλεσμα αυτών των αυθαιρεσιών ήταν η μελέτη να κολλήσει στην γραφειοκρατία και να μην υλοποιηθεί ποτέ.

Στις αρχές του καλοκαιριού πέρσι, παρατηρήθηκαν όμως δυο νέες ρωγμές, στην κορυφή του κάθε τόξου. Τον **Μάιο** η ρωγμή στο μεγάλο τόξο ήταν **ένα εκατοστό** και τον **Οκτώβριο** είχε γίνει **τέσσερα εκατοστά,** κάνοντας φανερό ότι κάτι σοβαρό συνέβαινε με την στατικότητα του γεφυριού. Κλήθηκε η αρχαιολογική υπηρεσία για να γνωμοδοτήσει, και ο υπεύθυνος αποφάνθηκε ότι *«πρώτα θα πεθάνουμε όλοι εμείς και μετά θα πέσει το γεφύρι!»*

Η **τέταρτη** αιτία ήταν η **πλημμύρα.** Την ημέρα της κατάρρευσης η στάθμη του νερού είχε ανέβει περίπου 5 μέτρα και, με

Rafting στον Άραχθο. Απλά συναρπαστικό.

Στο σημείο όπου κόπηκε το κύριο τόξο, εμφανίστηκε μια εξαιρετική λεπτομέρεια, ένα αποχετευτικό σύστημα από 4 κανάλια ακριβώς πάνω από το διπλό κύριο τόξο. Το πρόβλημα που θέλησε να αντιμετωπίσει ο μάστορας αφορούσε στα νερά της βροχής τα οποία, περνώντας ανάμεσα από τις πέτρες της δομής, ξέπληναν το συνδετικό υλικό, το κουρασάνι.

μια πρόχειρη εκτίμηση, από το γεφύρι περνούσαν περίπου **1000 κυβικά** νερό το δευτερόλεπτο. Αυτή η ποσότητα νερών ωστόσο δεν αποτελούν κάτι σπάνιο για τον Άραχθο. Κάθε χρόνο συμβαίνουν πλημμύρες **800 κυβικών**, κάθε λίγα χρόνια πλημμύρες **1000 - 1200 κυβικών**, ενώ κάθε 20 - 40 χρόνια συμβαίνουν πλημμύρες **1800 με 2000 κυβικών**. Το ζήτημα όμως με τις πλημμύρες είναι ότι το θολό νερό έχει πολύ μεγαλύτερο ειδικό βάρος σε σχέση με το καθαρό νερό, και πολλαπλάσια διαβρωτική ισχύ. Μια τέτοια έντονη ροή νερού, δημιουργεί μεγάλες δίνες δίπλα από κάθε εμπόδιο που συναντά στην πορεία του οι οποίες υποσκάπτουν τον βυθό. Στο ανατολικό βάθρο είχε μετρηθεί πέρσι μια τρύπα βάθους **3,5 μέτρων** η οποία δεν γνωρίζουμε πόσο εκτεινόταν κάτω από το βάθρο, αφού ποτέ δεν αξιολογήθηκε από κάποιον ειδικό. Υπάρχει επίσης μια πέμπτη πιθανή αιτία.

Δίπλα ακριβώς από το ανατολικό βάθρο και ανάντι, υπήρχε ένα πλατάνι ύψους περίπου 20 μέτρων. Μετά την κατάρρευση ο πλάτανος δεν υπήρχε στη θέση του. Είναι πιθανό να διαβρώθηκε στις ρίζες του, να έπεσε στο ποτάμι, το δυνατό ρεύμα του νερού να άρχισε να το σπρώχνει και όταν ακούμπησε στο βάθρο να άρχισε να λειτουργεί ως μοχλός, ασκώντας τεράστιες πλάγιες πιέσεις. Ο αυτόπτης μάρτυρας **Νίκος Πανταζής**, ο οποίος την στιγμή της κατάρρευσης βρισκόταν στην σιδερένια γέφυρα του δρόμου 300 μέτρα πιο κάτω και ετοιμαζόταν να βγάλει φωτογραφία το γεφύρι με την πλημμύρα, είδε ότι η κατάρρευση ξεκίνησε από το ανατολικό βάθρο και ακολούθησε η κατάρρευση του κύριου τόξου, σε μια διαδικασία που δεν κράτησε πάνω από 3-4 δευτερόλεπτα. Λίγα λεπτά αργότερα είδε ένα ολόκληρο πλατάνι να περνάει από την σιδερένια γέφυρα παρασυρμένο από το ποτάμι. Ας σημειώσουμε

επίσης ότι η κατάρρευση έγινε με την μετατόπιση της **βάσης του βάθρου κατάντι** και την κατάρρευση της **ανωδομής** προς τα πίσω, **ανάντι** του ποταμού.

Ελάχιστες ώρες μετά την κατάρρευση, το νέο διαδόθηκε σε όλη την Ελλάδα. Σχεδόν ακαριαία ήταν η αντίδραση της νέας κυβέρνησης η οποία υποσχέθηκε άμεση αποκατάσταση. Πολλοί ακόμη φορείς προσφέρθηκαν να συνδράμουν στην αναστήλωση. Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο όρισε τον αρχαιολόγο **Μανώλη Κορρέ** υπεύθυνο της αναστήλωσης. Πρόκειται για έναν εξάίρετο αρχαιολόγο που ήταν και ο επιβλέπων της αναστήλωσης της Ακρόπολης. Το Πολυτεχνείο προσφέρθηκε να κάνει την μελέτη αναστήλωσης, τεχνικές εταιρείες που κατασκευάζουν μεγάλα εθνικά έργα προσέφεραν τεχνική υποστήριξη, και ο απόγονος του αρχικού χρηματοδότη **Νίκος Λούλης**, προσφέρθηκε να το χρηματοδοτήσει.

Είναι γεγονός, ότι με την τεχνολογία που υπάρχει θα μπορέσει να γίνει η αναστήλωση, εφόσον όλοι οι παραπάνω συντονιστούν. Όμως το νέο γεφύρι δεν θα είναι πλέον ένα παραδοσιακό μνημείο λαϊκής τέχνης, κατασκευασμένο από τον πρωτομάστορα Μπέκα, αλλά ένα γεφύρι μιας σύγχρονης τεχνικής εταιρίας. Η αξία του παλαιού γεφυριού, δεν βρισκόταν μόνο στο μέγεθός του ή την ιστορικότητά του. Βρισκόταν στο ότι ενσωμάτωνε τον μόχθο και τις αγωνίες των μαστόρων, την λαϊκή αρχιτεκτονική σοφία και αποτύπωνε την συλλογική προσπάθεια που ένωσε όλους τους Τζουμερκιώτες για την κατασκευή του. Ένα έργο που κατασκευάστηκε με τα χέρια, με υλικά του τόπου, χωρίς ιδιαίτερα μηχανικά μέσα, χωρίς εισαγόμενα τεχνολογικά υλικά. Το νέο γεφύρι ποτέ δεν θα είναι όλα αυτά.

Με αφορμή όμως την κατάρρευση, η μελέτη της αναστήλωσης από ειδικούς επιστήμονες ίσως αναδείξει άγνωστες πτυχές της τέχνης της γεφυροποιίας. Συγκεκριμένα, σε τμήμα του τόξου που κατέρρευσε, φαίνονται ενσωματωμένα στο κύριο τόξο κάποια ξύλινα δοκάρια σε άριστη κατάσταση. Ίσως να αποτελούν απλά μέρος της

1995. Ο τότε φοιτητής του Πολυτεχνείου Δημήτρης Μπακάλης αιωρείται κάτω από το τόξο του γεφυριού της Πλάκας για να μετρήσει την αντοχή του πέτρινου υλικού.

ξυλείας που χρησιμοποιήθηκε για την επισκευή της τρύπας που άνοιξε όταν προσπάθησαν οι Γερμανοί να το ανατινάξουν το 1944. Ίσως όμως να αποτελούν μέρος της τεχνικής κατασκευής του, με τους ειδικούς να υποψιάζονται προχωρημένες τεχνικές προβολοδόμησης, τέτοιες που είναι γνωστές μόνο στην σύγχρονη γεφυροποιία. Αν ισχύει το δεύτερο, τότε ο πρωτομάστορας Μπέκας θα μπορούσε άνετα να χαρακτηριστεί όχι μόνο άριστος γνώστης της τέχνης του, αλλά μια ιδιοφυΐα. Ας ευχθούμε η αποκατάσταση να αποτελέσει αντικείμενο σοβαρής μελέτης και εκτέλεσης, και επιτέλους να δοθεί η πρέπουσα προσοχή σε όλα τα μνημεία λαϊκής τέχνης και αρχιτεκτονικής ώστε να μην θρηνήσουμε άλλη καταστροφή, φυσική ή ανθρωπογεννή.

Το γεφύρι της Πλάκας ...σε χρόνο αόριστο

του Μπάμπη Παυλόπουλου
www.iconstravel.com

**ΜΠΑΜΠΗΣ
ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ**

Ασχολείται επαγγελματικά με την φωτογραφία και την καταγραφή του φυσικού περιβάλλοντος και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Είναι ιδρυτής των ταξιδιών και των περιηγήσεων στην Ελλάδα και στον κόσμο. Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα και 3 βιβλία.

Δυστυχώς, είναι αλήθεια. Στο γεφύρι της Πλάκας πρέπει να αναφερόμαστε σε χρόνο αόριστο, «ήταν...». Το αριστούργημα του **Κώστα Μπέκα** δεν υπάρχει πια. Το σκορ στον αιώνιο αγώνα ανάμεσα στο γεφύρι και το ποτάμι άλλαξε, υπέρ του ποταμού αυτή τη φορά. Ένας αγώνας που διεξάγεται ανάμεσα σε κάθε γεφύρι και κάθε ποτάμι. Το γεφύρι παλεύει να δαμάσει το ποτάμι και εκείνο παλεύει να μείνει ελεύθερο. Αδάμαστο και αγεφύρωτο. Να ρέει αέναα και να λειδωρεί ανθρώπους και ζώα που ψάχνουν να βρουν τρόπο να περάσουν με ασφάλεια στην άλλη όχθη.

Σίγουρα όμως, σε αυτή τη μάχη ακόμα και το στοιχείο του ποταμού, παρά τη νίκη του, δεν μπορεί να είναι χαρούμενο. Το γεφύρι άντεξε

σε κάθε λογής θεομηνία **149** χρόνια. Όσο και να το ένοιωθε ως αντίπαλο δέος ο ποταμός, ποτάμι και γεφύρι είχαν γίνει ένα. Κανείς δεν μπορούσε να αναφερθεί στο γεφύρι και να μην μιλήσει για το ποτάμι, κανείς για το ποτάμι και να μην μιλήσει για το γεφύρι. Ό,τι και να σιγομουρμούριζε το ποτάμι στις ήσυχες κατεβασιές του, ό,τι και να φώναζε όταν αγρίευε, το γεφύρι ήταν το στολίδι του και αυτό το ήξερε. Χωρίς γεφύρι θα ήταν και αυτό φτωχότερο.

Ο **Άραχθος**, ήσυχος ή αγριεμένος, δεν θα είναι ποτέ ο ίδιος. Στοιχειωμένος θα κατεβάζει τα νερά του, στοιχειωμένος από την «*Κυρά του γεφυριού*». Εκείνη που απέφευγαν να ξυπνήσουν οι γαμήλιες πομπές που περνούσαν από το γεφύρι και γι' αυτό σταματούσαν

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

τα όργανα και περνούσαν όλοι σιωπηλοί. Εκείνη που το κρατούσε και το στήριζε που θυσιάστηκε στη λαϊκή μυθολογία και μούσα για κείνο, «αν δεν στοιχειώσετε άνθρωπο, γεφύρι δεν σεριώνει», η παράδοση θέλει ένα επιληπτικό κορίτσι από κοντινό χωριό να έγινε η Κυρά του γεφυριού. Εκείνη λοιπόν μπορεί κάποιος βοσκός που οδηγούσε το κοπάδι του στην αντίπερα όχθη πάνω από το τόξο της κλωστής, να τη δει κάποια νύχτα να ψάχνει τις πέτρες και τα κομμάτια, μήπως και τα ξαναβάλει στη θέση τους, για να ψουχάσει.

Το γεφύρι της Πλάκας δεν, ήταν απλά όμορφο. Ήταν αξεπέραστο. Όταν το αντίκρυζες από μακριά, σου έδινε την εντύπωση ότι μια κλωστή αιωρείται πάνω από το ποτάμι και ο αέρας, τυχαία, της είχε δώσει συμμετρικό τοξοειδές σχήμα. Μία κλωστή καμωμένη από πέτρες, που με μαεστρία είχαν τοποθετηθεί η μία δίπλα στην άλλη κάτω από τις οδηγίες του Κώστα Μπέκα, το **1866**. Πόσοι μαστόροι και μοστορόπουλα να δούλεψαν στο έργο αυτό. Πόσοι εξόρυξαν τις πέτρες, πόσοι τις λάξευσαν και πόσοι τις ταίριαζαν και ο Μπέκας στο τέλος να βάζει το «κλειδί», τον κορυφαίο **θολίτη** που «κλείδωνε» την καμάρα. Πόσες καρδιές να χτύπησαν δυνατά όταν το γεφύρι ξεκαλουπώθηκε και έμεινε το τόξο μετέωρο, χωρίς ικρίωμα, αντιμετώπι με την βαρύτητα, όταν την ίδια στιγμή ακούστηκε εκείνος ο υπόκωφος θόρυβος που περιέγραφαν οι παλιοί μαστόροι, θόρυβος που έκανε η κατασκευή όταν αφίνονταν ελεύθερη να «κατέβει», να «βολευτεί» και να «σφηνώσει». Πώς να μην χτυπήσουν οι καρδιές, όμως; Δεν ήταν πολλά χρόνια πριν, μόλις τρία, που την παρόμοια στιγμή, εκεί στο ίδιο μέρος, το έργο του «**μαστρογιώργη Κονιτζιώτη**» κατέρρεε αμέσως μετά το ξεκαλούπωμα. Είχε χτιστεί «**αμπασωτό**», δηλαδή με χαμπλωμένο το τόξο. Το γεφύρι του Μπέκα, όμως, διαφορετικής στατικής σύλληψης -από την αρχή το έλεγε- με το ημικύκλιο αιωρούμενο ψηλά, στάθηκε! Στάθηκε για να γίνει πιθανώς η πιο κομψή κατασκευή της παραδοσιακής μας αρ-

χιτεκτονικής και σίγουρα μία από τις πιο μελετημένες και τολμηρές. Θεσ που Μπέκας και Άραχθος κατάγονταν από τα ίδια μέρη, από τα Πράμαντα των Τζουμέρκων ο πρωτομάστορας, όχι μακριά από εκεί που γεννιέται το ποτάμι, μπορεί να μίλησαν στην ίδια γλώσσα και να κέρδισε ο πρωτομάστορας την ανοχή του ποταμού αρχικά, αλλά και τον μετέπειτα σεβασμό του.

Μπορεί οι παλιοί μαστόροι να μην τα κατάφεραν πάντα με τα γεφύρια, αλλά όταν το έκαναν έρχονταν οι δυτικοσπουδαγμένοι στα πανεπιστήμια της Ευρώπης και αντικρύζοντας τα έργα τους ρωτούσαν σε ποιά σχολή εσπούδασαν ετούτοι οι πρωτομαστόρες. Ζητούσαν να τους γνωρίσουν, όπως ζήτησαν Γάλλοι μηχανικοί να γνωρίσουν τον Κώστα Μπέκα όταν είδαν το γεφύρι. Τον ρώτησαν πώς το έχτισε, μα τι να τους απαντήσει. «*Το είπε ο Ζιόγα-Φρόντζος, το είπε ο Θεός*» έλεγαν για τον θρυλικό κιοπρουλή (1) **Ζιόγα Φρόντζο** που έχτισε το γεφύρι της Κόνιτσας.

Μπορεί τα μνημεία να μην κρίνονται από το πόσο κόστισαν, στην περίπτωση αυτή όμως αξίζει να αναφερθεί ότι το συνολικό κόστος για την κατασκευή έφτασε τα **187.000 γρόσια**, τη στιγμή που οι πληροφορίες λένε ότι το **ημερομίσθιο την ίδια εποχή δεν ξεπερνούσε το ένα γρόσι**.

Η κατάρρευση του γεφυριού της Πλάκας δεν αφήνει μόνο τον Άραχθο φτωχότερο, από εδώ και πέρα. Φτωχότεροι θα είμαστε και όλοι οι υπόλοιποι. Και τουλάχιστον εκείνος το ξέρει, θα του το θυμίζει κάθε βράδυ η στοιχειωμένη που έμεινε χωρίς το γεφύρι της. Το ξέρει, ακόμα και αν το σκορ είναι υπέρ του.

Το κείμενο αφιερώνεται στους μαστόρους και στα μαστορόπουλα που δούλεψαν στο γεφύρι της Πλάκας, ως μία ελάχιστη συνεισφορά στη θύμηση του μνημείου που χάθηκε...

...χωρίς να ξεχνάμε τις εκτεταμένες ζημιές που προκάλεσε η θεομηνία (1-2-2015) που πήρε και το γεφύρι μαζί της. Άλλωστε σε αυτόν τον κόσμο τίποτα δεν υπάρχει μόνο του.

(1) Κιοπρουλής = γεφυροποιός, από την τουρκική λέξη *köprü*.

Ο τραγικός επίλογος μιας ιστορικής πορείας 149 ετών.

**ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ**

*Επί 4 δεκαετίες
περιδιαβαίνει
ασταμάτητα –και
ακάματα- το ελληνικό
φυσικό περιβάλλον,
διασχίζει φαράγγια,
ανεβαίνει βουνά,
φωτογραφίζει
και καταγράφει
ό,τι διεγείρει την
περιέργεια, τον
θαυμασμό αλλή
και το κριτικό του
πνεύμα για Έλληνες
και Ελλάδα. Είναι ο
βασικός ταξιδιωτικός
συνεργάτης του
περιοδικού.*

Το Γεφύρι της Πλάκας Η ψυχή των Τζουμέρκων

του Κυριάκου Παπαγεωργίου

*“Πάει, έπεσε η ακρόπολη
της Ηπείρου”...*

Μ’ αυτά τα λόγια υποδέχτηκε την κάμερα της μητροπολιτικής τηλεόρασης ένας ηλικιωμένος κάτοικος των Ραφταναίων, δακρύζοντας από τη συγκίνηση που του προκάλεσε η πτώση του ιστορικού γεφυριού της Πλάκας.

*“Πάει, χάθηκε η ψυχή των
Τζουμέρκων...”*

Άκουσα πως το γεφύρι άντεξε για δυο αιώνες τα μανιασμένα φυσικά στοιχεία. Άκουσα πως το γεφύρι άντεξε και στους βομβαρ-

δισμούς των Γερμανών και δεν γκρεμίστηκε. Άκουσα πως το ασπράδι, καθώς λένε, των αυγών, κράτησε το γεφύρι όρθιο.

Άκουσα και τον πρωθυπουργό να διερωτάται, -μηχανικός κι αυτός- μπροστά στο φακό, “μα πώς έφτασε το νερό τόσο ψηλά στην καμάρα του;” και αυτόματα συλλογίστηκε πως όλοι έτρεξαν να βρουν τις αιτίες, να κάνουν αφορισμούς, εικασίες και πολλοί να δικαιολογήσουν αυτό που έφταιξε κι έπεσε από τα μανικά στοιχεία της φύσης το εντυπωσιακό

αυτό γεφύρι ήταν φορτωμένο με ασίγαστες μνήμες, πλούσια ιστορία, πολιτισμική ομορφιά και βαριά αρχιτεκτονικά στοιχεία.

Όμως αυτό που διάβασα στο INTERNET από μια κυρία που βγήκε αργά το απόγευμα της περασμένης Κυριακής κι έγραψε: “Είναι σοκαριστικό για όλους τους ηπειρώτες... ήταν μνημείο ιστορικό, αλλά και καρδιάς... σύμβολο αντίστασης... κρίμα που η απληστία κι η αδιαφορία κάποιων το άφησαν να πέσει...ας ακούσουμε τώρα το μοιρολόι του ποταμού... πούμινε χωρίς την πέτρινη αγκαλιά του..”, τα λέει όλα...

Υπογράφων το θυμό, τη συγκίνηση, τον πόνο και τον καταλογισμό των ευθυνών που εκφράζει και απευθύνει σε πολλούς αποδέκτες, η άγνωστή μου αυτή κυρία, από την Ηπειρο, όπως πιστεύω ότι εκφράζει και όλους τους Έλληνες που αγωνιούν και πονάνε γι αυτή τη χώρα, για όσα από τα μνημεία της έμειναν αδέσποτα, αφύλακτα και στην τύχη τους...

Όχι, αγαπητή μου κυρία, δεν είναι “κάποιοι” αυτοί που έδειξαν και δείχνουν αδιαφορία και κυρίως απληστία, σε τούτη τη χώρα. Οι «κάποιοι» έχουν όνομα και διεύθυνση, έχουν ιδιότητα και θέση, στον κρατικό, ημικρατικό και δημοσιονομικό κορβανά αυτής της χώρας.

Έχουν όνομα λοιπόν οι φταίχτες και οι υπεύθυνοι – **υπαίτιους** τους λένε οι νομικοί,- γιατί διαπράττουν εγκλήματα είτε με πράξεις είτε με παραλείψεις, που αγγίζουν, αν δεν ξεπερνάνε, το όριο του ενδεχόμενου δόλου...

Το ιστορικό γεφύρι της Πλάκας, ένα μονότοξο πέτρινο μνημείο, αριστούργημα τεχνικής και κατασκευαστικής πρωτοτυπίας, ήταν πράγματι το μεγαλύτερο από τα σωζόμενα μονότοξα γεφύρια σε όλα τα Βαλκάνια. Το γνώριζαν αυτό οι αρμόδιοι, που τώρα κόπτονται για την καταστροφή του και τη μεταθέτουν στα καιρικά φαινόμενα.

Το ιστορικό γεφύρι κατέρρευσε. Δεν κατέρρευσε από την καμάρα του. Παρασύρθηκε το ανατολικό του βάρθρο, εκείνο που ήταν σχεδόν φαγωμένο – αυτό που είχε αδυνα-

τίσει – και ήταν έρμαιο των φυσικών θυμών. Κι έτσι κλονισμένο, στη μια του βάση, παρέσυρε και ολόκληρη την καμάρα που στηρίζονταν ΚΑΙ σε αυτή.

Το Γεφύρι της Πλάκας **αποτελούσε σημείο αναφοράς των Τζουμέρκων**, διέθετε το μεγαλύτερο άνοιγμα τόξου, στη Βαλκανική χερσόνησο.

Ήταν ιστορικό, γιατί στις όχθες του ποταμού Αραχθού (ανατολική όχθη) τοποθετούνταν, μέχρι το 1912, τα σύνορα της χώρας, καθώς από τη μια μεριά ήταν η ελεύθερη Ελλάδα κι από την άλλη η σκλαβωμένη Ηπειρος, αλλά και γιατί θεωρούνταν σύμβολο ενότητας και ομοψυχίας των Ελλήνων (όλων των αντιστασιακών δυνάμεων) στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Εκεί υπογράφηκε η **συμφωνία Πλάκας – Μυρόφυλλου**, για την κοινή δράση **ΕΛΑΣ – ΕΔΕΣ** κατά των Γερμανών. Δίπλα από τα θεμέλια του γεφυριού της Πλάκας συνέπραξαν ύστερα από χρόνια λυσσαλέας διαμάχης ο **Στέφανος Σαράφης**, ο **Ναπολέον Ζέρβας** κι ο δικός μας ο **Γιώργος Καρτάλης**. Δηλαδή ο **ΕΛΑΣ**, ο **ΕΔΕΣ** και η **ΕΚΚΑ**. Κι ήταν μαζί τους ο άγγλος συνταγματάρχης **Γουντχάουζ** και κάποιος εκπρόσωπος του αμερικανικού επιτελείου. Στο γεφύρι της Πλάκας, πλάι σε ένα δίπατο και ωραίο κτίσμα στεγαζόνταν το **Τελωνείο της Ελλάδας**, από το οποίο περνούσαν όλοι οι έμποροι, οι κυρατζήδες, οι τσοπάνηδες, οι μεσολαβητές, οι ξένες αποστολές και οι Ευρωπαίοι περιηγητές.

Το γεφύρι της Πλάκας ανήκει διοικητικά στον οικισμό της Πλάκας, ένα μικρό, αραιοκατοικημένο χωριουδάκι ανατολικά του Αραχθού.

Τα Κατσανοχώρια, στην επικράτεια των οποίων ανήκει και το γεφύρι της Πλάκας, είναι μια περιοχή του νομού Ιωαννίνων που αναπτύσσεται δυτικά από το ποτάμι του Αραχθού, με πρωτεύουσα το Καλέντζι. Ο Αραχθός ποταμός στο σημείο αυτό χωρίζει και χωρίζει τους δύο νομούς, Ιωαννίνων και Άρτας. Το γεφύρι της Πλάκας, αντίθετα από ό,τι πιστεύουν οι περισσότε-

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

ροι, ανήκει στο νομό Ιωαννίνων.

Σε πιάνει σύγκρουση από την εικόνα της βίαιης αποκοπής του και σε γεμίζει θλίψη το φαινόμενο της άδειας του οροφής, ειδικά αν ήσουν φίλος, περαστικός ή επισκέπτης. Ό,τι κι αν ήσουν θα είχες γίνει θαυμαστής και “αγαπητικός” του.

Το γεφύρι της Πλάκας δεν υπάρχει πια. Κανένας δεν θα μπορέσει να το αποκαταστήσει στη μορφή που είχε μέχρι την περασμένη εβδομάδα. Ο λαϊκός αρχιμάστορας **Μπέγκας**, τεχνίτης γεφυροποιός από τα Πράμαντα των Τζουμέρκων, που το είχε ορθώσει και το χάρειψε με τα κεράκια του, βάζοντας μέσα στον ασβέστη και κάμποσα αυγά για να σφίξει η γέμιση και να γίνει το μίγμα “πορσελάνινο”, δεν ξαναγεννιέται στις μέρες μας. Ακόμη και οι σοφοί του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, να βάλουν το κεράκι τους, - όπως ακούμε, για να μας απαλύνουν τον πόνο - το έργο της Πλάκας, δεν πρόκειται να ματαγίνει.

Αυτό είναι το μοιρολόι του, αυτή κι η εκφορά του...

Κλείνοντας τη διαμαρτυρία μου για το αναπάντεχο τέλος αυτού του γεφυριού, ας θυμηθώ και ας θυμίσω εκείνη την θαυμάσια διαδρομή των δέκα χιλιομέτρων που γίνεται με raft (φουσκωτή λαστιχένια βάρκα) από το γεφύρι της Πολιτσάς μέχρι το γεφύρι της Πλάκας, διαδρομή που πραγματοποιήσαμε έναν Νοέμβρη πριν αρκετά χρόνια.

Πέρασα από τα εκπληκτικότερα σημεία του Αραχθού και των Τζουμέρκων, ίσως την ωραιότερη διαδρομή rafting στην Ελλάδα.

Οι ειδικοί λένε πως τα περάσματα του Αραχθού είναι 2^ο και 3^ο βαθμού δυσκολίας

Η στάση στη μέση της διάσχισης, στη θέση του χείμαρρου της **Κλίφκης**, (όπου, κατά τη μυθολογία, φυλάσσονταν το θησαυροφυλάκιο του Μαντείου της Δωδώνης), η ορμητική πτώση μιας πολλαπλής κουρτίνας νερών, το θεϊκό λούσιμο κάτω από αυτή, καθώς και η υπόγεια διαδρομή των νερών από τα πανύψηλα τοιχώματα της χαράδρας, θα μου μείνει αλυσμένη.

Όπως αλυσμένη είναι και όλη η διαδρομή της κατάβασης του εκπληκτικού αυτού ποταμού που κυλάει ανάμεσα από τους συμπαγείς βράχους και τις τοιχογραφίες των Τζουμέρκων, σπηλιές και καταρράκτες, για να βγει στο τέλος έξω από τον σφιχτό πόρο του φαραγγιού και ν’ αντικρίσει την ουράνια θεμελίωση του γεφυριού της Πλάκας, έτσι όπως εμφανίζεται - **εμφανιζότανε** - το τελευταίο στον θεατή και αργοπλευστή ταξιδιώτη, του ήρεμου πια Αράχθου. Και από την έξοδο του φαραγγιού να μπει για τα καλά πια μέσα του (μέσα στον καθένα μας) η θεική και αταλάντευτη καμάρα που ορμάει καταπάνω στα σύννεφα, έτσι όπως τη βλέπουμε, καθώς περνούμε από κάτω της, νιώθοντας μιαν έκσταση κι έναν ριγνό θαυμασμό από αυτούς που έρχονται μια ή δυο φορές στη ζωή μας...

Σημειώσεις :

A) Ο Αραχθός, λένε τα μυθικά κιτάπια, είχε δυο αδέρφια, τον Αχελώο και τον Αλιάκμονα που έφυγαν μακριά και τα έχασε. Στην προσπάθειά του να τα προλάβει έγινε ορμητικός και παράσερνε τα πάντα στην καταδίωξή τους...

Γι αυτό ονομάστηκε **Α ρ α χ θ ο ς**. Γι αυτό παράσερνε και το γεφύρι της Πλάκας. Γιατί την περασμένη Κυριακή παραίτανε ο ρ μ η τ ι κ ό ς...

B) Μόλις τελείωσα το κείμενο έμαθα ότι η οικογένεια Λούλη, αλευροβιομήχανου από τον Βόλο, με ρίζες από την περιοχή, προφανώς συγκινημένη από την καταστροφή του γεφυριού της Πλάκας, προθυμοποιήθηκε να συμβάλει στην ανακατασκευή του. Είναι παρήγορο και άξιο θαυμασμού, αλλά και ικανοποίησης που η Βολιώτικη αυτή οικογένεια ανέλαβε την αποκατάστασή του. Γιατί ο τόπος μας δεν είναι μονάχα το μέρος που γεννηθήκαμε. Είναι όλη η χώρα, όλη η ήπειρος, όλη η γης, που οφείλουμε να τη φροντίζουμε σαν τα μάτια μας, για να την κληροδοτήσουμε στα παιδιά μας αλώβητη κι ατόφια.

Ταξίδια

στην αθέατη όψη
των αισθήσεων

Οργανωμένα ταξίδια σε επιλεγμένους προορισμούς του πλανήτη, για ταξιδευτές με άποψη και εξερευνητική διάθεση, με την τριακονταετή εμπειρία και την σφραγίδα ποιότητας της **Trekking Hellas**, της παλαιότερης εταιρείας ενεργητικού τουρισμού στην Ελλάδα.

- Για **γκρουπ** με Έλληνα συνοδό σε προγραμματισμένες ημερομηνίες.
- Για **μικρές παρέες** σε οποιαδήποτε ημερομηνία.
- Ολοκληρωμένες **ξεναγήσεις** σε μνημεία και αξιοθέατα.
- Με **δραστηριότητες** εξερεύνησης και ενεργούς αναψυχής.

TREKking
HELLAS
GROUP OF COMPANIES

Lead Αειφόρος Ανάπτυξη ΑΕ
Δημητρίου Γούναρη 96, 15125 Μαρούσι
Τηλ.: 210 3310323, **Fax:** 210 3234548
info@trekking.gr, www.trekking.gr